

«آموزش دامپزشکی در ایران و راهکارهای بهبود آن» (دکتر بابا مخیر)

مقدمه: بررسی سابقه آموزش دامپزشکی در ایران (نظری، بالینی، شفاهی یا شاگردی و استادی، آموزش دامپزشکان و صدور اجازه کار، سوگندنامه و اخلاق دامپزشکی)، تاریخچه آموزش دامپزشکی معاصر (مدرسه دامپزشکی سوئدی در ایران، مدرسه عالی فلاح، آموزش دوره کاردانی، تکوین اعضاء هیأت علمی، تاریخچه دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران)، برنامه‌های آموزش دوره دکترای حرفه‌ای دامپزشکی (عمومی اول، گرایش و عمومی دوم)، مطالعات اولیه این طرح بوده و متعاقب آن وضعیت دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران به عنوان باسابقه‌ترین دانشکده دامپزشکی کشور سپس دانشکده‌های دامپزشکی دانشگاه‌های شیراز، شهید چمران اهواز، فردوسی مشهد، ارومیه، تبریز و شهرکرد مورد بررسی واقع شده‌اند. آگاهی از وضعیت دانشکده‌های دامپزشکی سایر دانشگاه‌های دولتی میسر نگردید. بررسی دانشکده‌های دامپزشکی دانشگاه آزاد اسلامی در برنامه این طرح منظور نشده بود.

به طور کلی سعی بر آن بود طبق برنامه یکسانی، همه دانشکده‌های دامپزشکی مورد مطالعه واقع شوند ولی به علت عدم دسترسی به اطلاعات کافی از همه دانشکده‌ها، بجز در مورد دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران، توفیق کامل حاصل نشد (گزارش اول). وضعیت آموزش دامپزشکی در برخی از کشورهای دیگر جهان مورد مطالعه قرار گرفته که عبارتند از: ایالت متحده آمریکا (ایالت‌های آیوا و کارولینای شمالی)، کانادا، استرالیا، مالزی، اوکراین، سوئد، بلژیک و فرانسه. آموزش دامپزشکی در ایران با برخی از این کشورها مورد مقایسه قرار گرفته و به تعداد دانشکده‌های دامپزشکی در آن کشورها اشاره شده است (گزارش دوم). برای آگاهی از راهکارهای بهبود آموزش دامپزشکی در ایران ۴۲۰ نسخه پرسشنامه ۳۰ سؤالی در بین اساتید و پژوهشگران دامپزشکی، دامپزشکان، دانشجویان دوره‌های عمومی و تخصصی دامپزشکی، توزیع گردید و ۸۶ پرسشنامه جمع‌آوری شد.

روش:

در انجام این طرح غالب اعضای محترم پیوسته، وابسته و مدعو و همچنین برخی از اعضای محترم هیأت علمی دانشگاه‌ها همکاری کرده‌اند و مطالب مربوط به بخش‌ها و گروه‌های آموزشی ذریبط را به طور مستقیم فراهم کرده‌اند. در مورد بخش‌ها، گروه‌های آموزشی و دانشکده‌هایی که در فرهنگستان علوم عضو ندارند، اطلاعات مورد نیاز به طور مکاتبه‌ای تهیه شده و یا از انتشارات موجود برای تهیه مطالب و یا تکمیل آنها استفاده شده است.

همانطور که بیان شد به علت عضویت همکاران بیشتری از اعضای هیأت علمی دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران و همچنین وجود منابع علمی کافی، اطلاعات تهیه شده این دانشکده کامل‌تر می‌باشد.

در مورد دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران ابتدا سازمان آن سپس گروه‌های آموزشی با تاریخچه، بخش‌های مختلف ذریبط، عناوین دروس مقاطع تحصیلی مختلف، اعضای هیأت علمی و فهرست فارغ‌التحصیلان دوره‌های تخصصی با عناوین پایان‌نامه‌های آنها بررسی شده‌اند. گروه‌های آموزشی دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران به شرح زیر می‌باشند:

گروه آموزشی علوم پایه با بخش‌های کالبدشناسی، بافت‌شناسی و جنین‌شناسی و بیوشیمی، با ۹ نفر هیأت علمی (در سال ۱۳۸۶).
گروه آموزشی انگل‌شناسی با بخش‌های کرم‌شناسی، تک‌یاخته‌شناسی، بندپایان و قارچ‌شناسی، با ۱۹ نفر هیأت علمی (از ابتدا تا سال ۱۳۸۶).

گروه آموزشی فیزیولوژی، فارماکولوژی، سم‌شناسی، با بخش‌های فیزیولوژی، فارماکولوژی و سم‌شناسی، با ۱۰ نفر هیأت علمی (در سال ۱۳۸۶).

گروه آموزشی میکروبیولوژی و ایمونولوژی با بخش‌های میکروبیولوژی و ایمونولوژی، با ۷ نفر هیأت علمی (در سال ۱۳۸۶). گروه آموزشی آسیب‌شناسی

گروه آموزشی بهداشت و کنترل مواد غذایی با بخش‌های بازرسی و بهداشت گوشت، بهداشت شیر و سایر مواد غذایی با منشاء دامی با ۹ نفر هیأت علمی (تا سال ۱۳۸۶).

گروه آموزشی بهداشت و کنترل مواد غذایی با بخش اپیدمیولوژی با ۸ نفر هیأت علمی (از ابتدا تا ۱۳۸۶).

گروه آموزشی بهداشت و تغذیه دام و طیور با بخش‌های بهداشت و پرورش گاو، گوسفند، طیور، حیوانات آزمایشگاهی، زنبور عسل با ۶ نفر هیأت علمی در سال ۱۳۸۶.

گروه آموزشی بهداشت و بیماری‌های آبزیان با بخش‌های ماهی‌شناسی، تکثیر و پرورش ماهی، بیماری‌های ماهی با ۸ نفر هیأت علمی (در سال ۱۳۸۶).

گروه آموزشی علوم درمانگاهی با بخش‌های بیماری‌های درونی دامهای بزرگ، بیماری‌های درونی دامهای کوچک، جراحی و رادیولوژی، مامایی و بیماری‌های تولید مثل، بیماری‌های طیور، کلینیکال پاتولوژی، تعداد اعضای هیأت علمی به ترتیب ۸، ۶، ۱۲، ۷، ۶ و ۴ نفر.

یادآوری:

سایر دانشکده‌های دامپزشکی دانشگاههای کشور مانند دانشگاه شیراز دارای ۴ گروه آموزشی به شرح زیر می‌باشند:

- ۱- گروه علوم پایه: با بخش‌های علوم آناتومی، بیوشیمی، فارماکولوژی، سم‌شناسی و فیزیولوژی
- ۲- گروه پاتوبیولوژی: با بخش‌های آسیب‌شناسی (پاتولوژی)، انگل‌شناسی، باکتری‌شناسی و قارچ‌شناسی، ایمنی‌شناسی و ویروس‌شناسی
- ۳- گروه بهداشت و کنترل مواد غذایی: با بخش‌های بهداشت و بازرسی گوشت، بهداشت شیر و سایر مواد غذایی با منشاء دامی، آمار و اپیدمیولوژی، بهداشت و تغذیه بالینی دام.
- ۴- گروه علوم درمانگاهی: با بخش‌های بیماری‌های درونی دامهای بزرگ، بیماری‌های درونی دامهای کوچک، مامایی و بیماری‌های تولیدمثل، جراحی، بیماری‌های طیور، کلینیکال پاتولوژی و بهداشت و بیماری‌های آبزیان.

آموزش دامپزشکی در برخی از کشورها:

همانطور که در مقدمه بیان شد آموزش دامپزشکی در دو ایالت آیوا و کارولینای شمالی آمریکا، کانادا، استرالیا، مالزی، اوکراین، سوئد، بلژیک و فرانسه مورد بررسی واقع شده است. با توجه به اینکه دوره‌های آموزشی دیپلوما در ایران از این کشورها اقتباس شده، وضعیت آموزش دامپزشکی آن به طور خلاصه بیان می‌شود:

آموزش دامپزشکی در کانادا:

این کشور ۴ دانشکده دامپزشکی و در هر دانشکده پنج گروه آموزشی دارد که عبارتند از گروه آموزشی علوم زیست طب، (علوم بیومدیkal)، پاتوبیولوژی، طب جمعیت، مطالعات درمانگاهی و تدریس بیمارستانی. دانشجویان با داشتن لیسانس در زمینه‌های وابسته مانند بیولوژی، وارد دانشکده دامپزشکی شده و پس از ۴ سال فارغ‌التحصیل می‌شوند.

دوره‌های تحصیلات تکمیلی در کانادا عبارتند از:

۱- دیپلوما M.V.Sc. , M.Sc.-2 Ph.D.-3 (Diploma) D.V.Sc-4

راهکارهای بهبود آموزش دامپزشکی در کشور:

- برای دستیابی به راهکارهای بهبود آموزش دامپزشکی در ایران ۸۶ پرسشنامه جمع‌آوری شده به دو روش مورد مطالعه واقع شد:
- ۱- ابتدا نظرات اعلام شده توسط پاسخ‌دهندگان در مورد سؤال‌های عمومی (۱۸/۱، ۱۸/۲، ۱۸/۳) جمع‌بندی گردید و در ۶ درجه رتبه‌بندی شد (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم و بدون پاسخ) سپس پاسخ‌های سه موضوع زیر در پرسشنامه طبقه‌بندی

شد. این موضوعها عبارتند از: بیان یکی از مشکلات آموزش دامپزشکی در کشور، راه کار بهبود آموزش و رفع مشکل مورد نظر، یکی از مشخصات آموزش دامپزشکی مطلوب برای کشور.

پاسخها تحت عناوین زیر طبقه‌بندی شدند:

الف- مقررات و آئین‌نامه‌ها

ب- قوانین و مدیریت آموزش دامپزشکی در کشور

ج- تعداد مناسب دانشکده‌های دامپزشکی کشور

د- هیأت علمی

ه- پذیرش دانشجو

و- برنامه‌های آموزشی

۲- نظرات اعلام شده درباره کفایت عناوین درسی از کالبدشناسی تا بیماریهای زنبور عسل در پرسشنامه مورد نظر، آنالیز شده و نتایج آن در ۱۸ جدول و نتایج آنالیز سؤال‌های عمومی در ۵ نمودار اعلام شده است.

نتیجه‌گیری: با توجه به اینکه در ۶/۶۸ درصد پرسشنامه‌ها*، گرایشی شدن آموزش دامپزشکی در کشور به عنوان راهکار بهبود آموزش مطرح شده است، دو موضوع زیر به عنوان سوابق آموزش گرایشی یادآوری می‌گردد:

- برنامه آموزش دامپزشکی در سال تحصیلی ۵۷-۱۳۵۶ شامل ۱۲ نیمسال بوده که از نیمسال دهم به بعد آموزش در ۴ رشته (گرایش) زیر انجام می‌گرفته است (با دو ماه کارورزی تابستانی بین سالهای پنجم و ششم و یا بعد از سال ششم (فارغ‌التحصیلی):

۱- رشته بیماری‌شناسی

۲- رشته بهداشت و صنایع مواد غذایی

۳- رشته اصلاح نژاد و تغذیه دام

۴- رشته ماهی‌شناسی و صنایع شیلاتی

- در برنامه آموزش دامپزشکی ایالت آیوای (Iowa) آمریکا که به علت لیسانسیه بودن داوطلبان ورود به دانشکده دامپزشکی، چهار ساله می‌باشد، نیمسال دوم در سال چهارم آموزش در رشته‌های زیر برگزار می‌شود:

۱- دروس انتخابی دام کوچک (Small Animal)

۲- دروس انتخابی دام کشتاری (Food Animal)

۳- دروس انتخابی دام‌پروری (Production Animal)

۴- دروس انتخابی تک سمی‌ها (Equine)

در برنامه آموزش دانشجویان دامپزشکی دانشگاه آیوا مباحث طیور و آبزیان تدریس نمی‌شود و واحدهای آنها در سایر دانشگاه‌ها مانند کارولینای شمالی (سال چهارم) ارائه می‌گردد:

مدیریت بهداشتی طیور I و II (Poultry Health Management I,II)

طب آبزیان (Aquatic Medicine)

طب لاک‌پشت دریایی و بازتوانی (Sea Turtle Medicine and Rehabilitation)

آموزش دامپزشکی دانشگاه کارولینای شمالی نیز چهارساله (دوره یا مرحله سه ساله پیش‌درمانگاهی و سال چهارم مرحله درمانگاهی) می‌باشد (گزارش سوم، مرداد ۱۳۸۸).

* در تاریخ ۸۸/۴/۲۸ در جلسه سمینار یک نفر از دانشجویان دوره تخصص بهداشت و بیماریهای آبزیان دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران که علاوه بر ۱۲ نفر دانشجو شرکت داشتند، در مورد گرایشی شدن آموزش دامپزشکی توضیح داده و نظرخواهی شد و ۱۰۰٪ با گرایشی شدن اعلام موافقت کردند.

برنامه آموزش دیپلمای دانشگاهی دامپزشکی که در هفت دوره در گروه دامپزشکی برنامه‌ریزی شده نیز می‌تواند به جای «گرایش» مطرح شود. (گزارش نهایی یا چهارم، آبان ماه ۱۳۸۸).